

доби Київської Русі // Київська Русь: Культура, традиції / відп. ред. Я.Д. Ісаєвич.– К.: Наук. думка, 1982. – С. 12–20. 34. Рожко М.Ф. Оборонно-житлові вежі в системі укріплень Галицько-Волинського князівства // Любецький з'їзд князів 1097 року в історичній долі Київської Русі: матер. Міжнар. наук. конф., присвяченої 900-літтю з'їзду князів Київської Русі у Любечі. – Чернівці: Сіверянська думка, 1997.– С. 149–156. 35. Рутинський М.Й. Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження: навч. посіб. / Михайло Йосипович Рутинський.– К., 2007.– 432 с. 36. Терський С. В. Олика. Історичний нарис. – Львів: Новий час.– 52 с. 37. Терський С. В. Історія археології та історичного краєзнавства Волині. – Львів: Вид-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2010. – 380 с. 38. Трубочанінов С. Країна замків і фортець. – 2-ге вид. / Сергій Трубочанінов. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. – 56 с. 39. Чайка В. Збаразький та інші пізньосередньовічні замки Тернопільщини як пам'ятко-охоронні об'єкти / Володимир Чайка. – Чернівці, 2010. – С. 324–332. 40. Aftanazy Roman. Materiały do dziejów rezydencji.– T. 5 A–B : Dawne województwo Wołyńskie. – Warszawa, 1988.– 380 s. 41. Charewiczowa L. Zamki króla Jana III w Małopolsce Wschodniej. – Lwów, 1933. – 43 s., [6] il. 42. Czolowski A. Dawne zamki i twierdze na Rusi Halickiej / A. Czolowski // Teka Konserwatorska Galicyi Wschodniej.– Lwow: Druk. W. Szykowskiego, 1892.– R.I.– S. 3-70. 43. Czolowski A., Janusz B. Przeszłość i zabytki województwa tarnopolskiego / A. Czolowski, B. Janusz.– Tarnopol, 1926. 44. Dutkiewicz J. Zamki warownie na Wołynju // Kalendarz ziem wschodnich za rok 1935.– Warszawa, 1934.– S. 227–233. 45. Orłowicz M. Ilustrowany przewodnik po Wołyniu z 101 ilustracjami i mapą województwa.– Łuck, 1929.– 380 s. 46. Osiński M. Zamek w Zółkwi. – Lwów, 1933. 47. Pilarczyk Zbigniew. Fortyfikacje na ziemiach koronnych Rzeczypospolitej w XVII w.– Poznań: Instytut Historii UAM, 1997. 48. Polak Tadeusz. Zamki na Kresach.– Warszawa, 1997.– 220 s. 49. Sokalski B. Powiat Sokalski pod względem geograficznym, etnograficznym, historycznym i ekonomicznym. / Bronisław Sokalski. – Lwów, 1899.– 491 s. 50. Sosnowski O. Studium pierwotnego założenia (1586 r.) i obwarowania (1630 – 1635) miasta Brodów // Biuletyn Historii Sztuki i Kultury. – 1933/1934. – Z.2. №4. – S. 245–253. Tomkowicz S. Ołyka // Prace Komisji Historii Sztuki PAU.– T. 3.– Kraków, 1923.– S. 1–37. 51. Wiadomości archeologiczne.– T. 9. – 1929. 52. Zamorski B. Kronika pomorzańska według źródeł miejscowych opowiedziana / Bronisław Zamorski. – Lwow, 1867. – 184 s.

УДК 930(474): [329:355.016(477.83(86))"18/19"

А.Я. Нагірняк

Національний університет “Львівська політехніка”

ПАРАМІЛІТАРНИЙ РУХ ГАЛИЧНИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.: ІСТОРИОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

© Нагірняк А.Я., 2012

Показано основні здобутки української історіографії з проблеми еволюції парамілітарних рухів Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст. в українських військових з'єднаннях.

The article outlines the main achievements of Ukrainian historiography of evolution of paramilitary movements into Ukrainian military union in Galicia at the end of XIX th century and at the beginning of XX th century.

Актуальним завданням сучасної історичної науки є дослідження українського парамілітарного руху, що висвітлює один з етапів формування національних Збройних сил. Протягом тривалого часу проблема парамілітарного руху проходила повз увагу українських дослідників, що було спричинено багатьма причинами.

На цьому етапі розвитку української історичної науки інтерес до діяльності молодіжних товариств різко зріс, адже окремі із цих товариств відновили свою діяльність за сучасних умов та відіграють помітну роль у вихованні молоді й суспільно-політичному розвитку країни. Тому існує потреба врахування їх історичного досвіду й уроків, відображених у науковій літературі, яка акумулює доробок попередніх поколінь дослідників та підносить вивчення проблеми на якісно новий рівень [1].

Наприкінці XIX – на початку XX ст. в Австро-Угорщині виникли легальні можливості для утворення та діяльності національних товариств такого типу, які за напрямом своєї роботи – спортивні, гімнастично-протипожежні та інші – належали до парамілітарних організацій [2].

Тема українського парамілітарного руху, яка стала предметом аналізу української історіографії, дає підстави для її узагальнення і вивчення.

Узагальнюючи, можна виділити такі етапи дослідження: 1) твори дослідників міжвоєнного періоду у Західній Україні та діаспорних істориків, де були закладені інформативно-концептуальні засади вивчення усього українського національно-політичного руху й історії січового стрілецтва та історії парамілітарних товариств зокрема [3]; 2) роботи істориків радянського періоду; 3) праці українських істориків, які з'явилися у кінці 80-х років – на початку 90-х рр. XX ст. в умовах розпаду СРСР, де історія парамілітарних організацій розглядалася як “біла пляма”, про яку писати в умовах існуючої радянської системи було заборонено; 4) роботи істориків періоду незалежної Української держави, в яких тема парамілітарних товариств розглянута на демократичних методологічних засадах .

У міжвоєнний час найбільше було видано книг мемуарного характеру, які побачили світ у Західній Україні, Канаді та США. Вони становлять дві групи: праці державно-політичних діячів ЗУНР і книги безпосередніх учасників збройної боротьби. Велику значущість для істориків мають праці голови уряду ЗУНР К. Левицького [4–6], в яких досліджуються проблеми національного відродження наприкінці XIX – початку XX ст., діяльність громадсько-політичних організацій та парамілітарних товариств [7].

До кращих творів мемуарної літератури цього періоду потрібно зарахувати твори М. Заклинського [8], М. Галушинського [9], Д. Паліїва [10] та ін.

Спробу оцінки діяльності парамілітарних організацій у розгортанні національно визвольних процесів у Галичині були дані в історико-публіцистичних виданнях, які переважно носили характер спогадів, у 20-х рр. XX ст.

Серед тогочасних українських часописів значне місце посідає військово-історичний ілюстрований журнал “Літопис Червоної Калини,” що виходив у Львові у 1929–1939 рр., в якому публікувались спогади і біографії учасників визвольних змагань 1914–1923 рр. Це праці М. Андрусяка [11; 12], Л. Лепкого [13; 14], К. Купчанки [15], І. Блажкевича [16], О. Грицяя [17].

Окремі публікації, що стосуються молодіжного парамілітарного українського руху, вийшли у виданнях “Сокола Батька” [18; 19], у яких автори розглядали спортивно-пожежні товариства у контексті їх еволюції у майбутні військові формування.

Після встановлення радянської влади у Західній Україні дослідження, пов'язані з національно-визвольним рухом, були припинені. Історіографія радянського періоду ігнорувала події визвольних змагань українського народу. Протягом усього часу існування СРСР вона або замовчувала існування національних молодіжних організацій, або подавала їх діяльність, зокрема й військовопідготовчу, як негативну та відверто ворожу. Ідеологічна машина радянської доби трактувала роль національних українських молодіжних формувань у національно-визвольній боротьбі як буржуазно-націоналістичну, а військовопідготовчу діяльність галицької молоді – як контрреволюційну [20, с. 4].

Репресивні органи вели рішучу боротьбу проти української національної думки і розгорнули репресії проти колишніх військово-політичних діячів та місцевої інтелігенції. Такі події змусили частину еліти галицьких земель емігрувати за кордон і продовжувати свою діяльність в еміграції.

Серед діаспорної літератури необхідно виділити дослідження В. Леника “Українська організована молодь” [21], яке стало першим синтетично-узагальнювальним дослідженням з історії

українського молодіжного руху. Більша частина праці присвячена діяльності “Сокола,” “Січі,” “Пласту” й іншим товариствам Галичини, а решта – розвитку молодіжних організацій на інших етнічних теренах. При цьому В. Леник докладно розкрив етапи й зміст організаційно-ідеологічного становлення об’єднань, зокрема, й нарівні окремих навчальних закладів [22].

Особливе місце у діаспорних виданнях посідає книга С. Ріпецького [23], в якій відомий історик аналізує значення довоєнних січових організацій, досвід організації і проведення ідеологічної роботи у Легіоні Січових Стрільців. Автор простежує весь процес розвитку та встановлення стрілецьких формацій, показує створення та діяльність парамілітарних товариств, які поступово трансформувались у загони Січових Стрільців.

Окремо слід виділити праці Л. Шанковського [24–26], який став одним з організаторів української воєнно-історичної школи в Канаді та США.

Велике значення для дослідження парамілітарних рухів в Галичині мають праці історико-мемуарного характеру. До них можна зарахувати праці К. Трильовського [27], С. Левицького [28; 29], Е. Жарського [19; 30], Я. Кузьміва [31].

Зокрема, С. Левицький у своїй праці “Український Пластовий Улад в роках 1911–1945 в спогадах автора (Причинки до історії Пласту)” у хронологічному порядку показав етапи розвитку українського скаутського руху та детально розкрив його організаційну мережу у Галичині. Книга містить безліч фактів, точних дат, цифр, прізвищ, назви 93 куренів, що свідчить або про справді феноменальну пам’ять, або про використання інших джерел [22]. Е. Жарський у своїх працях повно, системно висвітлює етапи розвитку Українського спортивного союзу та спортивного руху у Галичині наприкінці ХІХ – у 30-х роках ХХ ст. [22].

Особливо слід відзначити діаспорні видання, які були підготовлені до ювілейних дат. Серед них ювілейне видання до відзначення 50-річчя створення Січових Стрільців [32], “Альманах Ради фізичної культури 1945–1948” [33], “Альманах з нагоди 25-річчя утворення Українського Спортивного Союзу” [34], “Альбом 50-ліття Пласту” [35] та ін.

Великим внеском української діаспорної історіографії є також синтетичні праці, присвячені окремим регіонам західноукраїнських земель, які містять значний фактологічний матеріал [36–39].

Політичні зміни в СРСР у другій половині 1980-х рр., що пов’язані з горбачовською перебудовою, привели до певних змін і у висвітленні національних історій. В українській історіографії, що вивчала т. зв. “білі плями”, однією з перших почали досліджувати історію національних товариств, українського стрілецтва і Західно-Української Народної Республіки.

З проголошенням незалежності України сучасна українська історіографія показала новий рівень досліджень, який спирався на широку джерельну базу. Сьогодні почали з’являтися передруки з діаспорної літератури. Серед них значне місце у висвітленні української військової історіографії з проблем того періоду, що були перевидані у нашій державі, є праці І. Крип’якевича і Б. Гнатівича [40], В. Леника [41].

Аналіз парамілітарного руху в Україні розпочався тільки у 1990-х рр. Першим помітним явищем в історіографії цього періоду стала брошура івано-франківського дослідника І. Андрухівця “Західноукраїнські молодіжні товариства “Сокол,” “Січ,” “Пласт,” “Луг” [42]. Використавши матеріали періодики, архівів та зарубіжної україніки, автор в окремих підрозділах у концентрованому вигляді розкрив засади, організаційне становлення, напрями діяльності згаданих товариств та показав вплив на них з боку політичних партій [1, с. 96].

У цей період з’являються роботи відомих дослідників стрілецького руху М. Литвина і К. Науменка [43–45], в яких автори показують передумови та процес еволюційного розвитку національних парамілітарних організацій Галичини, визначають причини, що спонукали до створення парамілітарних формувань.

Необхідно виділити книгу Б. Якимовича “Збройні сили України: Нарис історії”, в якій висвітлено не лише основні етапи історії українського війська, а й еволюцію національних парамілітарних товариств [46]. Великий пласт історичного матеріалу, який показує формування національних збройних структур, піднято у навчальному посібнику С. Макарчука “Українська республіка галичан” [47] та О. Шишки “Слідами листопадових боїв” [48; 49, с. 5].

Водночас 90-ті рр. ХХ ст. стали періодом активного вивчення діяльності парамілітарних громадських товариств “Січ”, “Сокіл”, “Пласт”, “Січові стрільці”. Особливі зусилля науковців були спрямовані на висвітлення бойового шляху легіону Українських Січових Стрільців у 1914–1918 рр. та дослідження трансформацій і зв’язку цих військових формувань із Галицькою Армією ЗУНР та Січовими Стрільцями УНР. Це насамперед науково-популярні публікації В. Гордієнка [50], брошура С. Лилика [51], краєзнавчі роботи Р. Матейка та Б. Мельничука [52].

Велику роботу у дослідженні проблем розвитку та функціонування молодіжних організацій Галичини, їх напряму діяльності та структури провели М. Лазарович [53], М. Пантюк [54].

Значним внеском у вивчення військових аспектів національно-визвольних процесів на українських землях кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. відзначається науковий Вісник Національного університету “Львівська політехніка” “Держава та армія” (відп. редактор проф. Л.Є. Дещинський), зокрема статті Л.Є. Дещинського [55], О.Й. Дем’янюка [56] та ін.

Для вивчення теми парамілітарних рухів важливе значення мають дисертації та монографії, написані на рубежі ХХ–ХХІ ст.

Корисну інформацію про зародження і розвиток парамілітарних організацій в Україні подає у своїх працях тернопільський дослідник Б. Трофи’мяк [57; 58]. У монографії “Гімнастично-спортивні організації у національно-визвольному русі Галичини (друга пол. ХІХ ст. – перша пол. ХХст.)” автор висвітлює основні етапи становлення та діяльності спортивно-пожежних товариств, показує внесок цих товариств у розгортання національно-визвольного руху та причетність спортивно-пожежних товариств до військового вишколу молоді і створення січового стрілецтва.

Певне значення для вивчення цієї проблем має монографія О. Вацеби [59], в якій поглиблено розкрито проблему зародження та становлення спортивних клубних об’єднань, показано їхні закордонні зв’язки та роль міських центрів у розвитку фізичної культури, здійснено ґрунтовний аналіз видавничої справи та організаційно-методичної літератури з питань тіловиховання і спорту, що з’явилася у Західній Україні за досліджуваної доби [1, с. 97].

З-поміж дисертаційних досліджень заслуговує на увагу дисертація О. Дем’янюка [20], в якій з’ясовано тенденції зародження українського молодіжного руху, охарактеризовано процес переходу молодіжних товариств від фізкультурно-спортивного до військово-підготовчого напряму діяльності, а також визначено роль вихованців молодіжних організацій у військово-політичних подіях Першої світової війни.

Підсумовуючи, доводиться констатувати, що проблема парамілітарних організацій у Галичині в належний спосіб відображена у літературі. Але тематика діяльності цих організацій залишається недостатньо дослідженою. Досі немає комплексних узагальнювальних праць про впливи політичних партій на ці організації та перспективним залишається дослідження іншомовних видань цього періоду.

1. Колибаб’юк С. Молодіжний рух Галичини кінця ХІХ – 30-х років ХХ ст. у сучасних наукових дослідженнях України // *Схід: аналітично-інформаційний журнал*. – № 2 (109). – Донецьк, 2011. – С.95–96. 2. Запорожець. Календар на 1914 рік / уклали К. Трильовський, І. Чупрей. – Коломия, 1913. – С. 7. 3. Думін О. *Історія Легіону Українських Січових Стрільців. 1914–1918*. – Львів: Червона Калина, 1936. – 375 с. 4. Левицький К. *Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918*. – Ч.1. – Львів: Червона Калина, 1928. – 288 с. 5. Левицький К. *Великий Зрив. До історії української державності від березня до листопада 1918 р. на підставі споминів та документів*. – Львів: Червона Калина, 1931. 150 с. 6. Левицький К. *Історія політичної думки галицьких українців*. – Львів, 1926. – 736 с. 7. Футулуйчук В. *Українська Галицька армія: військово-патріотичне виховання та вишкіл (1918–1920 рр.)*. – Донецьк: Східний видавничий дім, УКЦентр, 2000. – 152 с. 8. Заклинський М. *Дмитро Вітовський*. – Львів: Всесвіт, 1936. – 32 с. 9. Галуцинський М. *З Українськими січовими Стрільцями. Спомини з років 1914–1915*. – Львів: Діло, 1934. – 83 с. 10. Паліїв Д. *Генерал Мирон Тарнавський // Літопис Червоної Калини*. – 1938. – Ч. 9. – С. 2–4. 11. Андрусак М. *Думки Грушевського про потребу української армії // Літопис Червоної Калини*. – 1935. – Ч.3. – С.13. 12. Андрусак М. *Гомін української державності і соборності на Закарпатті //*

Літопис Червоної Калини. – Львів. – 1931. – Ч. 7–8. – С. 27–32. 13. Лепкий Л. Осінь 1918 р. // Календар Червоної Калини на 1927 р. – Львів: Червона Калина, 1926. – С.85–98. 14. Лепкий Л. Про однострої нашої Армії // Календар Червоної Калини на 1923 р. – Львів: Червона Калина, 1922. – С.133–135. 15. Купчанка К. Армія групи ген. Кравса в наступі на Київ в серпні 1919 року // Календар Червоної Калини на 1923 р. – Львів: Червона Калина, 1922. – С.10–108. 16. Блажкевич І. Листопадовий спогад // Літопис. Червоної Калини. – 1937. – Ч. 12. – С 4–6. 17. Грицай О. Ген. Віктор Курманович – ювілей // Літопис Червоної Калини. – 1936. – Ч. 7–8. – С. 2–4. 18. Боберський І. Українське сокілництво (1894–1939). – Львів: Сокіл-Батько, 1939. – 16 с. 19. Жарський Е. Основи сокілства. – II видання. – Львів: Сокіл-Батько, 1937. – 32 с. 20. Дем'янюк О. Військовопідготовча діяльність українських молодіжних організацій Галичини напередодні та в роки Першої світової війни: автореф. дис. ... канд. іст. наук. – Львів: Нац. ун-т "Львівська політехніка", 2004. – 20 с. 21. Леник В. Українська організована молодь (Молодечі організації від початків до 1914 р) / В. Леник. – Мюнхен–Львів, 1994. – 181 с. 22. Савчук Б., Колибаб'юк С. Надбання українського зарубіжжя з вивчення історії молодіжних організацій Галичини кінця ХІХ – 30-х років ХХ ст. // Схід: аналітично-інформаційний журнал. – № 6 (106). – Донецьк, 2010. – С.89. 23. Ріпецький С. Українське Січове Стрілецтво. Визвольна ідея і збройний чин. – Нью-Йорк: Червона Калина, 1956. – 360 с. 24. Шанковський Л. Українська Галицька Армія: Воєнно-історична студія. – Вінніпег: Вид. Д. Микитюк, 1974. – 396 с. 25. Шанковський Л. Українська армія в боротьбі за державність. – Мюнхен: Дніпрова хвиля. – 1958. – 319. 26. Шанковський. Л. Стрийські пластуни у визвольних змаганнях // Молодече життя. – Мюнхен, 1946. – Ч.3. – С.3–37. 27. Трільовський К.Гей там на горі "Січ" іде!.. Едмонтон, 1965. – 432 с. 28. Левицький С. Нарис історії Пласту 1911–1945. – Мюнхен: "Нова думка", 1966. – 116 с. 29. Левицький С. Український Пластовий Уклад в роках 1911–1945 в спогадах автора (Причинки до історії Пласту) / С. Левицький. – Мюнхен: Молодече життя, 1967. – 131 с. 30. Жарський Е. 25-річчя українського Спортивного Союзу // Альманах з нагоди 25-річчя утворення Українського Спортивного Союзу: Огляд діяльності Спортивного товариства "Україна" в Торонті, Канада 1948–1949). – Торонто. 1950. – С.41–53. 31. Кузьмів Я. Напрямки національного виховання // Перший український педагогічний конгрес, 1935. – Львів, 1938. – С. 189–195. 32. Корпус Січових Стрільців: воєнно-історичний нарис. – Ювілейне видання для відзначення 50-річчя створення формації Січових Стрільців 1917–1967. – Чикаго: Б. н. в., 1969. – 664 с. 33. Альманах Ради фізичної культури 1945–1948. – Мюнхен: Молодече життя, 1951. – 169 с. 34. Альманах з нагоди 25-річчя утворення Українського Спортивного Союзу: Огляд діяльності Спортивного товариства "Україна" в Торонті, Канада 1948–1949). – Торонто. 1950. – 147 с. 35. Альбом 50-ліття Пласту / упор. М. Пежанський, Т. Білостоцький. – Нью-Йорк, 1964. – 249 с. 36. Бучаччина: Історико-мемуарний збірник. – Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто: НТШ, 1972. – 942 с. 37. Дрогобиччина – земля Івана Франка: збірник географічних, історичних та етнографічно-побутових і мемуарних матеріалів. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: Наукове товариство ім. Шевченка, 1973. – 856 с. 38. Надбужанина: збірник. – Т. 1. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: Об'єднання надбужанців, 1986. – 960 с.; 1989. – Т. 2. – 950 с.; Т. 3. – 735 с. 39. Угнів та Угнівщина: Історично-меморіальний збірник. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: НТШ, 1974. – 924 с. 40. Крип'якевич І., Гнатюк Б. Історія українського війська: в 2-х ч. – Репр. вид. – К.: МП "Пам'ятки України," 1992. – 576 с. 41. Леник В. Українська організована молодь (молодечі організації від початків до 1914 р.) – Мюнхен–Львів: Видавництво "Фенікс-Лтд, 1994. – 184 с. 42. Андрухів І. Західноукраїнські молодіжні товариства "Сокіл," "Січ," "Пласт," "Луг." – Івано-Франківськ, 1992. – 79 с. 43. Литвин М. Р., Науменко К. Є. Історія галицького стрілецтва. – Львів: Каменяр, 1990. – 200 с. 44. Литвин М. Р., Науменко К. Є. Українські січові стрільці. – К.: Знання, 1992. – 48 с. 45. Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. – Львів: Ін-т українознавства НАН України; Олір, 1995. – 368 с. 46. Якимович Б. Збройні сили України: нарис історії. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: Просвіта, 1996. – 359 с. 47. Макаручук С.А. Українська республіка галичан. – Львів: Світ, 1997. – 192 с. 48. Шишка О. Слідами листопадних боїв. – Львів: Львівська політехніка, 1993. – 236 с. 49. Нагірняк А.Я. Кирило Трільовський – організатор парамілітарних сил у Галичині (кінець ХІХ – 30-ті рр. ХХ ст.):

автореф. дис. ... канд. іст. наук. – Львів: Нац. ун-т "Львівська політехніка", 2006. – 20 с. 50. Гордієнко В. Українська Галицька Армія. – Львів: Меморіал, 1991. – 112 с. 51. Лилик С. Західноукраїнська Народна Республіка: Методичні рекомендації для вчителів історії і учнів шкіл та профтехучилищ. – Львів: ЛО і УВ, 1990. – 40 с. 52. Матейко Р., Мельничук Б. За рідний край, за нарід свій. Українська Галицька Армія на Тернопільщині. – Тернопіль: ДАТО, 1993. – 79 с. 53. Лазарович М. Зародження українського стрілецького руху в Галичині: причини й наслідки // Розбудова держави. – 1996. – №3. – С.53–58. 54. Пантюк М. Моральні засади діяльності українських молодіжно-юнацьких товариств /початок ХХ століття // Сучасне українське виховання: – Львів: Основи, 1997. – С. 75–77. 55. Дециньський Л.Є. Державотворча робота Української Народної Республіки по створенню Збройних Сил: історія і сучасність // Вісник Національного університету "Львівська політехніка" "Держава та армія". – № 408 / відп. ред. Л.Є. Дециньський. – 2000. – С. 3–11. 56. Джерела до вивчення парамілітарної діяльності української молоді Галичини напередодні та в роки Першої світової війни// Вісник Національного університету "Львівська політехніка" "Держава та армія". – № 502 / відп. ред. Л. Є. Дециньський. – 2004. – С. 31–36. 57. Трофи'мяк Б. Гімнастично-спортивні організації у національно-визвольному русі Галичини (друга пол. ХІХ ст. – перша пол. ХХ ст.). – Тернопіль: Вид-во ТАНГ "Економічна думка," 2001. – 696 с. 58. Трофи'мяк Б. Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-х років ХІХ ст. – до 1939 р.). – К., 1997. – 419 с. 59. Вацеба О. Нарис з історії українського руху в Західній Україні. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. – 232 с.

УДК 94:351.858 (477.83/86) „18/19”

О.Г. Макарчук

Національний університет “Львівська політехніка”

ВИХІД НА ПОЛІТИЧНУ АРЕНУ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЦТВА (кінець ХІХ – початок ХХ ст.)

© Макарчук О.Г., 2012

Розглянуто початки формування робітництва Західної України наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. та процеси створення перших робітничих організацій – професійного, культурного, релігійного, спортивного, а також політичного спрямування.

Considered the beginning of a working class in Western Ukraine in late XIX – beg. of the XX century. and processes of creation of the first labour organizations – professional, cultural, religious, sports and political orientation.

У сучасних завданнях українського державотворення надзвичайно важливими є питання участі у суспільному розвитку тих чи інших соціальних груп, чинника їхньої політичної активності.

Певну роль тут відіграє й робітничий клас як важлива рушійна сила багатьох процесів, що відбуваються у державі. Будучи основною продуктивною силою індустріального та постіндустріального суспільства, робітництво може прискорювати чи уповільнювати ті чи інші суспільні тенденції, маючи для цього власні потужні засоби – від голосу на виборах до загального політичного страйку; від тиску на підприємця легальними засобами, через профспілки, до створення робітничих дружин і загонів Червоної гвардії.

Вивчення історичного досвіду участі пролетарських (робітничих) мас у політичних процесах кінця ХІХ – початку ХХ ст. тривалий час було монополізоване марксистською історіографією у різних її відламах – від марксизму "опортуністичного" (від англ. *opportunity*, що означає "можливість", "нагода") до т. зв. революційного. Ця наукова школа надто абсолютизувала класову боротьбу та нібито непримиренні суперечності між "працею і капіталом". Натомість у тіні